

Adam Wojtczak

Napełniona Duchem Świętym w Wieczerniku Zielonych Świąt

Salvatoris Mater 10/2, 45-69

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Maryja jest uprzywilejowanym miejscem obecności i działania Ducha Świętego¹. Uczynił On z Niej swe arcydzieło. W pełni uzasadnione jest więc mówienie o Jej *pneumatycznej* egzystencji² i o tym, że jest Ona *ściśle podporządkowana Duchowi*³, ponieważ od pierwszej chwili swego istnienia jest Jego *świętym przybytkiem*⁴. Są jednak trzy wydarzenia, w których dostrzega się zstąpienie Ducha na Maryję. D. Bertetto nazywa je *trzema epifaniami Ducha Świętego w Maryi*⁵. Pierwszą jest Jej niepokalane poczęcie. Odniesiony do Maryi w zwiastowaniu tytuł *Pełna łaski* w pneumatologicznej interpretacji jest tożsamy z określeniem *pełna Ducha Świętego* i wyraża, że już w chwili poczęcia zstąpił On na Nią, jednocząc się z Nią i napełniając obfitością swoich darów. Więż ta osiągnęła punkt kulminacyjny w tajemnicy wcielenia, gdy Duch sprawił, że Jej dziewictwo stało się płodne, dając światu jedynego Pośrednika – Jezusa Chrystusa. Odtąd oblubieńczy związek Maryi z Duchem Świętym nie zanika. Pozostaje Ona w mocy zwiastowania, tj. ustawicznym Jego przychodzeniu. Realizuje się ono zasadniczo w dwóch aspektach: dyspozycyjności i uległości Maryi wobec Boskiego Parakleta oraz Jej miłosnej jedności z Nim⁶. Trzecim wydarzeniem jest Jego zstąpienie na Nią i zebraną w jerozolimskim Wieczerniku wspólnotę pierwotnego Kościoła.

Niestety, maryjna ranga i znaczenie Pięćdziesiątnicy, w przeciwieństwie do dwóch pierwszych epifanii Ducha w Maryi, były przez długie wieki niedoceniane, a niekiedy nawet ignorowane w teologii – zarówno w nauczaniu Magisterium Kościoła, jak i badaniach katolickich teologów. Sytuacja ta utrzymywała się jeszcze w ostatnich latach przedsoborowych. Wskazuje na nią *Bibliografia ma-*

Adam Wojtczak OMI

Napełniona Duchem Świętym w Wieczerniku Zielonych Świąt

SALVATORIS MATER
10(2008) nr 2, 45-69

¹ Por. X. PIKAZA, *Maria y el Espíritu Santo (Hech. 1, 14). Apuntes para una mariología pneumatológica*, „Estudios Trinitarios” 15(1981) 81.

² D. BERTETTO, *L'azione propria dello Spirito Santo in Maria*, „Marianum” 41(1979) 441.

³ R. LAURENTIN, *Esprit Saint*, w: *Dictionnaire de spiritualité montfortaine*, red. S. DE FIORES, Ottawa 1994, 503.

⁴ LG 53.

⁵ D. BERTETTO, *I rapporti di Maria e dei laici con la Persona dello Spirito Santo*, „Miles Immaculatae” 23(1987) 430.

⁶ Por. JAN PAWEŁ II, *Tajemnica Trójcy Świętej a Maryja* (Homilia na zakończenie XX Międzynarodowego Kongresu Maryjno-Mariologicznego w Rzymie, 24.09.2000), „Osservatore Romano” 21(2000) nr 11-12, 16.

riana G. M. Besuttiego⁷, zawierająca światowy wykaz literatury mariologicznej od 1948 roku. W odniesieniu zaś do rodzimej refleksji maryjnej wymowna jest w tym względzie *Polska bibliografia mariologiczna* autorstwa S. Gręśia⁸. Dopiero Sobór Watykański II zasygnalizował bogatą treść maryjnego wymiaru Pięćdziesiątnicy. Podkreślił paralelizm między zstąpieniem Ducha Świętego na Maryję podczas zwiastowania i w Wieczerniku⁹. Temat ten znalazł swoją kontynuację w adhortacji apostołskiej Pawła VI *Marialis cultus*¹⁰ i jego liście apostołskim¹¹ skierowanym w 1975 roku do kard. L. Suenensa, legata papieskiego na XIV Międzynarodowy Kongres Maryjny w Rzymie poświęcony zagadnieniu: *Maryja a Duch Święty*. Stało się ono przedmiotem jeszcze bardziej ożywionej i pogłębionej refleksji teologicznej Jana Pawła II. W wielu wypowiedziach nawiązuje on do sceny z Wieczernika, by uwydatnić, że Maryja pod działaniem Ducha Miłości nie tylko dała ludzkie życie Synowi Bożemu, ale także jest Pierwszą Chrześcijką złączoną z Duchem w społeczności wierzących¹². Zwłaszcza encyklika *Redemptoris Mater* przyczyniła się do pogłębionego rozumienia związku Maryi z Parakletem w zaistnieniu i życiu Kościoła¹³. Myśli te przewijają się także w wypowiedziach Benedykta XVI, choć dotychczas nie w takim nasileniu i rozwinięciu teologicznym jak u jego Poprzednika z Polski¹⁴.

W ślad za nauką Soboru i posoborowych Papieży podąża liturgia. *Zbiór Mszy o NMP* poświęca osobny formularz *Najświętszej Maryi Pan-*

⁷ G.M. BESSUTTI, *Bibliografia mariana*, vol. 1: 1948-1949, Roma 1950; vol. 2: 1950-1951, Roma 1952; vol. 3: 1952-1957, Roma 1959; vol. 4: 1958-1966, Roma 1968.

⁸ S. GRĘŚ, *Polska bibliografia mariologiczna (1945-2003)*, Niepokalanów 2004.

⁹ LG 59.

¹⁰ MC 26.

¹¹ PAWEŁ VI, *E. mo P. D. Leoni Iosepho S. R. E. Cardinali Suenens, Mechliniensi-Bruxellensi Archiepiscopo, ob Marianum ex omnibus nationibus Conventum peragendum* (13.05.1975), AAS 67(1975), 357.

¹² RH 22; DV 66; JAN PAWEŁ II, *Matka nieustającej pomocy* (Homilia w sanktuarium Matki Bożej w San Severo, 25.05.1987), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej 1978-1998*, red. A. SZOSTEK, t. 2, Warszawa 1998, 278-279; TENŻE, *Obecność Maryi u początków Kościoła* (Audiencja generalna, 6.09.1995), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej 1978-1998*, red. A. SZOSTEK, t. 4, Warszawa 1999, 98-100; TENŻE, *Maryja a dar Ducha Świętego* (Audiencja generalna, 28.05.1997), w: TAMŻE, t. 4, 264-266.

¹³ RM 24-28. Por. R. FABRIS, *La presenza della Vergine nel Cenacolo (At 1, 14): l'interpretazione di Giovanni Paolo II*, „Marianum” 50(1988) 397-407.

¹⁴ BENEDYKT XVI, *La festa del Nuovo Patto* (L'omelia nella Solennità di Pentecoste, 4.06.2006), w: *Insegnamenti di Benedetto XVI*, vol. II, 1, 2006 (gennaio-giugno), Città del Vaticano 2007, 766; TENŻE, *Warto być wiernym, warto wytrwać w wierze* (Przemówienie podczas nabożeństwa różańcowego w sanktuarium Matki Bożej z Aprecidy, 12.05.2007), „Osservatore Romano” 28(2007) nr 9, 32-33.

nie z *Wieczernika*¹⁵. Maryjna treść Pięćdziesiątnicy dochodzi też do głosu w rozwijającym się w Kościele ruchu charyzmatycznym¹⁶, *Katechizm Kościoła Katolickiego*¹⁷, dokumentach wydanych w ramach obchodów Wielkiego Jubileuszu Roku 2000¹⁸ i publikacjach współczesnych teologów katolickich. Coraz częściej i głębiej podejmują oni ten wątek, by wskazać, że obdarowanie Maryi Duchem Świętym, które się dokonało w Wieczerniku Zielonych Świąt, jest podstawą Jej macierzyńskiej misji, rozumianej jako wypraszenie przez Nią zstąpienia Bożego Ducha i Jego darów – zarówno na zebraną wspólnotę pierwotnego Kościoła, jak też chrześcijan wszystkich czasów. Wśród interesujących publikacji na ten temat na szczególną uwagę zasługują studia D. Bertetto, Y. Congara, J. Galota, R. Laurentina, H. Mühlhena, X. Pikazy, a z polskich autorów prace biblistów: J. Kudasiewicza i S. Hareźgi oraz mariologów: G. Bartosika i S. Gręsia.

Mając to wszystko na uwadze, sięgnę na kolejnych stronicach do tekstu Dz 2, 1-4, ponieważ jedynie w nim wprost i wyraźnie jest mowa o narodzinach Kościoła z Ducha Świętego w dniu Zielonych Świąt. Wykorzystam też redakcyjne powiązania kontekstualne Łukasza, zwracając zwłaszcza uwagę na specyfikę obecności i związku Maryi ze wspólnotą pierwotnego Kościoła zgromadzoną w Wieczerniku (Dz 1, 13-14). Postaram się w ten sposób, za pomocą egzegetycznej i teologicznej analizy tekstu, wydobyć wszelkie szczegóły potrzebne dla sformułowania ich mariologiczno-pneumatologicznego przesłania. Całość refleksji zawrę w trzech punktach. W pierwszym scharakteryzuję modlitewne oczekiwanie Maryi na zesłanie Ducha Świętego i Jej relację do pozostałych osób zebranych w Wieczerniku po wniebowstąpieniu Pańskim. Następnie zwrócę uwagę na łączność pomiędzy zstąpieniem Boskiego Parakleta na Maryję w zwiastowaniu i Pięćdziesiątnicy, co pozwoli uwydatnić specyfikę tej *nowej pełni* Ducha w Niej. Na końcu wskażę na eklezjalne znaczenie *nowego napełnienia* Maryi Bożym Duchem, czyli jak się ono przekłada na Jej macierzyńską misję w Kościele.

¹⁵ *Najświętsza Maryja Panna z Wieczernika*, w: *Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, Poznań 1998, 91-93.

¹⁶ R. LAURENTIN, *Pentecôtisme chez les catholiques. Risques et avenir*, Paris 1974, 242.

¹⁷ KKK 965, 2617. Por. S. GRĘŚ, *Maryja a Duch Święty w Katechizmie Kościoła Katolickiego*, w: *Maryja w Katechizmie Kościoła Katolickiego. Materiały z sympozjum zorganizowanego przez dominikańskie Kolegium Filozoficzno-Teologiczne w Krakowie, w dniach 6-7 października 1995 roku*, red. S.C. NAPIÓRKOWSKI, B. KOCHANIEWICZ, Kraków 1996, 64-67; W. SIWAK, *Maryja a Duch Święty w Katechizmie Kościoła Katolickiego*, „Resovia Sacra” 5(1998) 92-94.

¹⁸ *Jeżus Chrystus, jedyny Zbawiciel świata, wczoraj, dziś i na wieki*. Oficjalny dokument Papieskiego Komitetu Obchodów Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, Katowice 1996, 204; *Pełna jest ziemia Twojego Ducha, Panie*. Oficjalny dokument Komisji Teologiczno-Historycznej Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, Katowice 1997, 103-105.

1. W modlitewnym oczekiwaniu spełnienia się obietnicy daru Ducha Świętego

Niewiele jest tekstów w Nowym Testamencie, które mówią wprost o obecności Maryi w tajemnicy Kościoła. Dlatego niezwykle cenny jest przekaz Dziejów Apostolskich, który ukazuje Ją pośrodku Kościoła zgromadzonego w jerozolimskim Wieczerniku. Już pobieżna lektura Dz 1, 13-14 pozwala stwierdzić, że Łukasz w krótkim i syntetycznym tekście zawarł szereg istotnych danych na temat życia grona pierwszych uczniów Chrystusa po Jego wniebowstąpieniu. Fragment ten, zwany przez biblistów *summariusum*, w zamysle autora jest wstępem do opisu Pięćdziesiątnicy (Dz 2, 1-4). Wymienia on poszczególnych Apostołów (1, 13), po czym stwierdza, że *wszyscy oni trwali jednomyslnie na modlitwie razem z niewiastami, Maryją, Matką Jezusa, i braćmi Jego* (1, 14)¹⁹. Znaczy to, że uczniowie po pożegnaniu się z Jezusem, odchodzącym do Ojca, nie poszli głosić Ewangelii, lecz zebrali się w Wieczerniku, by oczekiwać obiecanego Ducha (Dz 1, 8). *Wskazują na to* – w ocenie egzegetów – *nawiązania terminologiczne: «wszyscy»* (Dz 1, 14; 2, 1), *«jednomyslnie»* (Dz 1, 14; 2, 1), *«sala na górze»* (Dz 1, 13; 2, 2)²⁰. Łukasz wyodrębnia też pozostałe grupy osób związane z Apostołami w modlitewnym oczekiwaniu. Chce przez to wskazać, że wieczernikowa wspólnota jest reprezentatywnym zgromadzeniem nowego Ludu Bożego. Należy do niego grupa kobiet, które tak jak towarzyszyły Jezusowi podczas publicznej działalności i w podstawowych wydarzeniach Jego Paschy, tak obecnie są u boku Apostołów, którzy mają kontynuować dzieło Chrystusa po Jego wstąpieniu do nieba. Wymienieni są też bracia Jezusa, czyli Jego krewni, którzy byli świadkami Jego drogi do Jerozolimy i uczestniczyli z *daleka* w Jego ukrzyżowaniu (Łk 23, 49)²¹. Ich obecność w Wieczerniku świadczy, że chodzi tu nie tyle o spotkanie rodzinne, ale o to, że naturalna rodzina Jezusa włącza się w Jego rodzinę duchową. Wypraszają oni dar Ducha. Jego wylanie, będące odpowiedzią na ich modlitwę, jest spełnieniem starotestamentowych zapowiedzi daru Ducha w czasach mesjańskich. Stąd też wydarzenie Pięćdziesiątnicy wyznacza rzeczywiste zaistnienie Ludu mesjańskiego²². Jest wydarzeniem ekle-

¹⁹ Por. JAN PAWEŁ II, *Obecność Maryi...*, 98.

²⁰ J. KUDASIEWICZ, *Matka Odkupiciela*, Kielce 1991, 237. Por. S. HAREZGA, *Maryja we wspólnocie pierwszych uczniów Jezusa* (Dz 1, 13-14; 2, 1. 42), „*Salvatoris Mater*” 7(2005) nr 1, 22-25.

²¹ Por. G. SCHNEIDER, *Die Apostelgeschichte*, Tl. 1, *Einleitung. Kommentar zu Kap. 1, 1 – 8, 40*, Freiburg-Basel-Wien 1980, 207.

²² Por. A. JANKOWSKI, *Duch Święty a «pełnia czasów» i «nowe stworzenie»*, w: TENZE, *Duch Święty Dokonawcą zbawienia. Nowy Testament o posłannictwie eschatologicznym Ducha Świętego*, Kraków 2003, 35-36.

zjologicznym pierwszorzędnej wagi²³. Kościół pierwotny jest bowiem modelem Kościoła wszystkich czasów.

Istotnym – dla niektórych nawet wiodącym – elementem obrazu Kościoła w Dz 1, 13-14 jest jego wymiar maryjny. Wprawdzie Łukasz zamieszcza tylko lapidarną wzmiankę o obecności Maryi w Wieczerniku, niemniej ma ona doniosły sens teologiczny²⁴. Autor Dziejów Apostolskich pragnie powiedzieć, że w popaschalnej wspólnotie pierwszych uczniów Chrystusa Maryja ma swoje miejsce obok Apostołów, *jako pewien archetyp i punkt odniesienia dla wszystkich*²⁵. Ta, która odegrała pierwszorzędną rolę w Ewangelii Dzieciństwa Jezusa, jest również obecna przy narodzinach Kościoła: *Obecność Maryi we wspólnotie oczekującej [...] zesłania Ducha Świętego przypomina Jej rolę we Wcieleniu Syna Bożego za sprawą Ducha Świętego (por. Łk 1, 35). Rola Dziewicy na samym początku oraz rola, którą obecnie spełnia Ona w objawieniu się Kościoła w dniu Pięćdziesiątnicy, są ze sobą ściśle związane*²⁶.

Obecność Maryi u progu życia Kościoła jawi się jako szczególna także w zestawieniu z Jej dyskretnym uczestnictwem w życiu publicznym Jezusa. Nie zawsze mogła Mu towarzyszyć, gdy rozpoczynał i realizował swoją misję. Natomiast po Jego wniebowstąpieniu i w oczekiwaniu na zesłanie Ducha bierze udział w pierwszym etapie dzieła rozpoczętego przez Jej Syna. Sam Duch Święty zechciał – czytamy w encyklice *Redemptor hominis* – *ażebym Ona sama [...] trwała w Wieczerniku na [...] oczekiwaniu wspólnie z Apostołami aż do dnia Pięćdziesiątnicy, w którym miał narodzić się Kościół, wychodząc z ukrycia*²⁷. Co więcej, Jan Paweł II, za przykładem niektórych biblistów, z faktu wymienienia imienia Maryi obok imion Jedenastu wnioskuje, że Łukasz zaznacza w ten sposób paralelizm istniejący między posługą Apostołów a misją Maryi. Ci pierwsi, głosząc słowo Boże, rodzą wiarę w Jezusa. Ona zaś przez swe macierzyństwo daje Go ludziom. Przedstawia zatem w Wieczerniku *inne oblicze*

²³ Wnikliwą pracę monograficzną poświęcił temu zagadnieniu J. KREMER, *Pfingstbericht und Pfingstgeschehen. Eine exegetische Untersuchung zu Apg 2, 1-13*, Stuttgart 1973.

²⁴ Por. S. GREŚ, *Relacja: «Duch Święty – Maryja» we współczesnej teologii katolickiej (1965-2000)*, Niepokalanów 2001, 30-31; M. ROSIK, *Nowy Testament w mariologii Jana Pawła II, „Salvatoris Mater” 5(2003) nr 3, 42-43.*

²⁵ S. HAREZGA, *Maryja...*, 26. Por. O. DA SPINETOLI, *Maryja w Biblii*, Niepokalanów 1997, 193.

²⁶ JAN PAWEŁ II, *Obecność Maryi...*, 99. Por. TENZE, *Udział Maryi w oczekiwaniu na Zesłanie Ducha Świętego* (Audiencja generalna, 28.06.1989), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 4, 50-51.

²⁷ RH 22. Por. L. BALTER, *Rola Ducha Świętego w życiu Maryi*, w: *Matka Odkupiciela. Komentarz do encykliki «Redemptoris Mater»*, red. S. GRZYBEK, Kraków 1988, 143.

Kościola, komplementarne w stosunku do jego obrazu służebnego bądź hierarchicznego²⁸.

Kolejnym i ważnym elementem mariologii *summarium* jest nazwanie Maryi *Matką Jezusa* (Dz 1, 14). Nie jest to wzmianka przytoczona mimochodem, lecz celowa wypowiedź teologiczna. Po paschalnych wydarzeniach Jezusa otrzymała ona o wiele głębszy sens. Stawia Maryję na zupełnie innym poziomie – wyższym nie tylko od pozostałych niewiast, ale także od Apostołów²⁹. Zwraca na to uwagę już poprzedzający kontekst (Dz 1, 1-11), w którym Łukasz nazywa Jezusa *Panem* (Dz 1, 6), oraz mówi o Jego uwielbieniu (Dz 1, 2. 9) i powtórным przyjściu (Dz 1, 11). Nazwanie Maryi *Matką Jezusa* oznacza więc, że jest Ona również *Matką uwielbionego Pana*. Słuszność tej interpretacji potwierdza Ewangelia Dzieciństwa, w której trzeci Ewangelista często nazywa Maryję *Matką Jezusa* lub *Jego Matką* (Łk 2, 33. 34. 48. 51). Elżbieta zaś zwraca się do Niej słowami *Matka mojego Pana* (Łk 1, 43). Można zatem przyjąć – konkluduje J. Kudasiewicz – że, gdy Łukasz redagował Dz 1, 13-14, określenie *Maryja, Matka Jezusa* odpowiadało określeniu *Maryja, Matka Pana*, to jest *Matka uwielbionego Pana*. Jedynie Łukasz zachował błogosławieństwo anonimowej kobiety z tłumy, skierowane do Maryi, która Go zrodziła i wychowała (Łk 11, 27-28). Być *Matką Syna*, który jest jednocześnie *Panem*, stanowi chwałę dla Maryi. Jej obecność w pierwotnej wspólnotce jerozolimskiej nie tylko nie jest anonimowa, ale szczególna z racji macierzyńskiej więzi z Jezusem, a przez Jego Paschę z wywyższonym *Panem* i *Zbawicielem*³⁰. Odnosi się też wrażenie – dopowiada R. Laurentin – że Łukasz pragnie uwydatnić niezastąpione znaczenie Maryi, nie sprowadzając go jedynie do samej funkcji, jaką odegrała Ona w dniu Zielonych Świąt³¹.

Teologiczny sens tytułu *Matka Jezusa* precyzuje jeszcze bardziej Jan Paweł II. Przyjmuje, że Łukasz chciał w nim zasugerować, że *po tym, jak Syn wstąpił do nieba, coś z Jego obecności pozostaje dzięki obecności Matki. Przypomina Ona uczniom oblicze Jezusa, a dzięki swojej obecności pośród wspólnoty jest znakiem wierności Kościoła wobec Chrystusa*

²⁸ JAN PAWEŁ II, *Obecność Maryi...*, 98.

²⁹ Por. W.T. BRENNAN, *Mary, the Holy Spirit, and the Church in Luke-Acts: a Meditation on the Symbols in the Story*, w: *Fons lucis. Miscellanea di studi in onore di Ermanno M. Toniolo*, red. R. BARBIERI, I.M. CALABIUG, O. DI ANGELO, Roma 2005, 155.

³⁰ J. KUDASIEWICZ, *Matka Odkupiciela...*, 238. Por. R. CANTALAMESSA, *Maryja zwierciadłem dla Kościoła*, Warszawa 1994, 156-157; R. FABRIS, *La presenza della Vergine nel Cenacolo...*, 406.

³¹ R. LAURENTIN, *Les charismes de Marie. Ecriture, Tradition et Sitz im Leben*, „Ephemerides Mariologicae” 28(1978) 312.

Pana³². Maryja świadczy w Wieczerniku, podobnie jak na godach w Kanie, o Jezusie po Jego wniebowstąpieniu, jest poręczycielką obiecanego Ducha Świętego, którego oczekują uczniowie³³. W ten sposób zacieśnia się serdeczna, synowska więź łącząca Apostołów z Maryją, w której widzą szczególnego świadka tajemnicy Chrystusa. Poprzednio nauczyli się patrzeć na Nią przez Jezusa. Teraz uczą się patrzeć na Jezusa przez Tę, która zachowała w swym sercu pierwociny Ewangelii, niezatarte wspomnienie pierwszych lat życia Chrystusa³⁴. W tym kontekście – sumuje Jan Paweł II – tytuł «Matki» wskazuje na postawę serdecznej troskliwości, z jaką Najświętsza Panna będzie towarzyszyć życiu Kościoła. Maryja otworzy przed nim swoje Serce, by ukazać wspaniałe dzieła, jakich dokonał w Niej wszechmocny i miłosierny Bóg³⁵.

Z Łukaszewego tekstu wynika następnie, że obecność Maryi w Wieczerniku nie jest biernym oczekiwaniem, lecz obecnością modlitewną. Ostatni Sobór podkreśla to wyraźnie, kiedy stwierdza, że Maryja błagała w modlitwach o dar Ducha, który podczas zwiastowania już Ją był zacieł³⁶. Podobnie uczy Katechizm, ukazując Ją wspierającą swymi modlitwami początki Kościoła, trwającą z Apostołami na modlitwie w oczekiwaniu Pięćdziesiątnicy i wypraszającą dar Ducha³⁷. To samo głosi Jan Paweł II: *Podczas modlitwy w Wieczerniku, trwając w postawie głębokiej komunii z Apostołami, z kilkoma kobietami i z «braćmi» Jezusa, Matka Pana przyzywa daru Ducha Świętego dla samej siebie i dla wspólnoty*³⁸.

Wszystkie przytoczone wypowiedzi ukazują Maryję w roli szczególnej *Orantki*³⁹, która oczekuje zesłania Ducha w postawie epikletycznej⁴⁰. Jest to wielce znamienne, gdyż *Maryja* – wyznaje prefacja Mszy o NMP

³² JAN PAWEŁ II, *Obecność Maryi...*, 100. Por. TENŻE, *Macierzyńskie oblicze Maryi w pierwszych wiekach* (Audiencja generalna, 13.09.1995), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 4, 101.

³³ TENŻE, *U stóp Maryi z Covadonga składam wizję Europy bez granic* (Homilia w sanktuarium w Covadonga, 21.08.1989), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 3, Warszawa 1999, 70. Por. TENŻE, *Matka nieustającej pomocy...*, 279.

³⁴ TENŻE, *U stóp Maryi...*, 70. Por. RM 27.

³⁵ TENŻE, *Obecność Maryi...*, 100. Por. A. KOTHGASSER, *Maria und der Heilige Geist. Anregungen für eine christliche Spiritualität*, w: *Maria und der Heilige Geist. Beiträge zur pneumatologischen Prägung der Mariologie*, red. A. ZIEGENAUS, Regensburg 1991, 72.

³⁶ LG 59.

³⁷ Por. KKK 965, 2716.

³⁸ JAN PAWEŁ II, *Maryja a dar Ducha Świętego...*, 265.

³⁹ PAWEŁ VI, *E. mo P. D. Leoni Iosepho S. R. E. Cardinali Suenens...*, 357.

⁴⁰ Por. M. WSZOŁEK, *Pneumagogijna zasada odnowy kultu maryjnego*, w: *Nauczycielka i Matka. Adhortacja Pawła VI «Marialis cultus» na temat rozwoju należycie pojętego kultu maryjnego. Tekst i komentarze*, red. S.C. NAPIÓRKOWSKI, Lublin 1991, 203; K. PEK, *Per Spiritum ad Mariam. Implikacje mariologiczne pneumatologii Y. Congara*, Lublin 2000, 104.

z *Wieczernika* – która modląc się oczekiwała przyjścia Chrystusa, w gorących błaganiach przyzywa obiecanego Pocieszyciela⁴¹. Oznacza to, że prosi Ona o zstąpienie Ducha na rodzący się Kościół ze specjalnego tytułu: jest przecież Matką Jezusa i mieszkaniem Parakleta od momentu zwiastowania. *Jest rzeczą w pełni słuszną* – stwierdza C. Dillenschneider – *ażebym Ta, która przez swoje «fiat» spowodowała pierwsze nowotestamentowe zstąpienie Ducha Świętego, również przez swoje gorące błagania otworzyła młody Kościół na przyjęcie pełni Jego łaski*⁴². W związku z tym X. Pikaza stawia wniosek, że *summariusum* jest podsumowaniem zbawczej posługi Maryi. Nie ogranicza się ona do przeszłości. Dialog Maryi z Bogiem, rozpoczęty podczas zwiastowania, trwa ustawicznie w Jej ziemskim życiu – w ukierunkowaniu eklezjalnym aż do punktu szczytowego w Pięćdziesiąticy. Świadczy to o Jej niezastąpionej roli w misji Jezusa i Kościoła⁴³.

W związanej frazie: *Wszyscy oni trwali jednomyślnie na modlitwie razem z niewiastami, Maryją, Matką Jezusa, i braćmi Jego* (Dz 1, 14) Łukasz daje też teologiczną charakterystykę modlitwy epikletycznej. Uczestniczyli w niej *wszyscy oni (outoi pantes)*, to jest cała ówczesna wspólnota Kościoła. Maryja modli się w Kościele i z Kościołem, modli się tak, jak wszyscy tworzący wspólnotę jerozolimską. Jest to prawdziwa modlitwa wspólnotowa. Cechuje ją ponadto wytrwałość. Świadczy o tym – wyjaśnia J. Kudasiewicz – forma peryfrastyczna użyta przez Autora Dziejów Apostolskich: *esan proskarterountes (byli trwający u)*⁴⁴. Zastosowany w niej czasownik *proskartereo* wskazuje na aktywność religijną, która otrzymuje ukonkretnienie w postaci modlitwy. Za pomocą tej samej formy gramatycznej opisał wcześniej Łukasz modlitwę Jezusa (Łk 5, 16; 6, 12). Trzecią cechą modlitwy grona pierwszych uczniów Jezusa jest jej *jednomyślność*, którą wypowiada przysłówek *homothymadon*. Podobnie jak Lud Boży Starego Przymierza zgodnie odpowiedział na słowa Jahwe przekazane mu przez Mojżesza (Wj 19, 8), tak samo Lud Nowego Przymierza jednomyślnie zwraca się w modlitwie do Pana. Maryja czynnie współdziała w tej jednoczącej modlitwie⁴⁵. Wskazuje to na Jej ścisłą więź z Duchem Świętym i pierwotnym Kościołem.

⁴¹ Prefacja Mszy NMP z *Wieczernika*..., 92.

⁴² C. DILLENCHNEIDER, *Maria nell'economia della creazione rinnovata*, Roma 1958, 325.

⁴³ X. PIKAZA, *María y el Espíritu Santo*..., 21. Por. A. AMATO, *Lo Spirito Santo e Maria nella ricerca teologica odierna delle varie confessioni cristiane in Occidente*, w: *Maria e lo Spirito Santo (Atti del 4° Simposio Mariologico Internazionale, Roma, ottobre 1982)*, Roma-Bologna 1984, 1984, 77.

⁴⁴ J. KUDASIEWICZ, *Matka Odkupiciela*..., 239.

⁴⁵ Por. S. HAREŻGA, *Maryja*..., 25; W. SIWAK, *Maryja – Nauczycielka modlitwy w świetle nauczania Jana Pawła II*, w: *Jan Paweł II – Mistrz duchowy*, red. M. CHMIELEWSKI, Lublin 2006, 123.

W klimacie wieczernikowego oczekiwania modlitewna obecność Maryi ma charakter służebny. H. Mühlen określa go *pośredniczącym*⁴⁶. Potwierdza to – zdaniem egzegetów – motyw niewiast występujących w *summariusum*. W teologicznej koncepcji Łukasza są one prawdziwymi uczennicami Chrystusa. Szły za Nim jak uczniowie, słuchały Jego słów i służyły Mu swym mieniem. Towarzyszyły Mu też na drodze krzyżowej, zatroszczyły się o Jego umęczone ciało i rozniosły wieść o Jego zmartwychwstaniu. *Będąc tak cennymi świadkami zbawczych wydarzeń, jakie miały miejsce w życiu, śmierci i zmartwychwstaniu Jezusa, stają się w popaschalnej wspólnotcie Jego uczniów świetlanymi przykładami modlitwy i wierności dziełu Mistrza z Nazaretu*⁴⁷. Pośród nich jest obecna Matka Jezusa. Łukasz nie wskazuje bezpośrednio, jak tę służbę w pierwotnej wspólnotcie Ona pełni. Jednak *summariusum* – podkreśla S. Hareźga – nie wypowiada się na temat hierarchicznej struktury Kościoła, ale ukazuje go jako społeczność rodzinną zgromadzoną wokół Matki Jezusa, która z Nią i na Jej wzór trwa na modlitwie. W ten sposób Łukasz na zawsze utrwalił wizję Kościoła, w którym modlitwa i posługa Maryi przypominają wszystkim, jaki jest priorytet życia i wszelkiej aktywności eklezjalnej⁴⁸.

Jan Paweł II idzie jeszcze dalej. Głosi, że wspólnota apostołska wręcz potrzebuje Jej obecności i tego *«trwania na modlitwie» wspólnie z Nią*⁴⁹. Maryja *przewodniczy* oczekującym uczniom i ich modlitwie, gdyż Jej nadzieja na spełnienie się obietnicy zesłania Ducha Świętego jest najdoskonalsza⁵⁰. W Wieczerniku potwierdza się, że jest Ona pierwszą z tych, którzy całym sercem powierzają się Bożym obietnicom i że jest w pełni *niewiastą nadziei*⁵¹. Już wcześniej doświadczyła działania Bożego Ducha. Potrafiła docenić wartość Jego rozlicznych darów. *Szczególna pełnia Ducha Świętego oznacza w Niej również szczególną pełnię modlitwy*⁵².

⁴⁶ H. MÜHLEN, *Neuorientierung und Krise der Mariologie in den Aussagen des Vaticanum II*, „Catholica” 20(1966) 39. *W tej modlitwie «z Maryją» wyraziło się szczególne pośrednictwo, zrodzone z pełni darów Ducha Świętego* (JAN PAWEŁ II, *Udział w Maryi w oczekiwaniu...*, 52).

⁴⁷ S. HAREŹGA, *Maryja...*, 25. Por. J. KUDASIEWICZ, *Matka Odkupiciela...*, 240; E. FRANCO, *La koinonia nella chiesa di Gerusalemme, archetipi di ogni comunità*, „Parola Spirito e Vita” 31(1995) 114.

⁴⁸ S. HAREŹGA, *Maryja...*, 27-28. Por. B. PRETE, *L'opera di Luca. Contenuti e prospettive*, Torino 1986, 491.

⁴⁹ JAN PAWEŁ II, *Udział Maryi w oczekiwaniu...*, 52.

⁵⁰ Por. TENŹE, *U stóp Maryi...*, 70.

⁵¹ TMA 48. Por. także T. SIUDY, *Maryja przyjmuje Ducha Świętego jako źródło wszelkiego wolnego daru łaski*, „Salvatoris Mater” 6(2004) nr 4, 66.

⁵² JAN PAWEŁ II, *Z Maryją rozważamy tajemnice odkupienia świata* (Homilia podczas Mszy św. dla ruchów maryjnych, 2.10.1983), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 2, 231.

Dlatego też w odróżnieniu od tych, którzy oczekiwali w Wieczerniku, pełni bojaźni, Maryja była w pełni świadoma znaczenia obietnicy, jaką Jej Syn pozostawił uczniom (por. J 14, 16), i pomagała wspólnocie dobrze się przygotować na przyjście Pocieszyciela. Tak więc to Jej szczególne doświadczenie sprawiło, że żarliwie pragnęła przyjścia Ducha Świętego, a zarazem nakazywało Jej przygotowywać serca i umysły tych, którzy Jej towarzyszyli⁵³.

Powyższe refleksje prowadzą do końcowego wniosku, jaki Jan Paweł II formułuje w liście do abpa A. Mattiazzo: *Grupa zebrana w Wieczerniku stanowi komórkę zalążkową Kościoła. W jego wnętrzu Maryja odgrywa podwójną rolę: z jednej strony wstawia się za narodzeniem Kościoła mocą Ducha Świętego; z drugiej strony przekazuje rodzącemu się Kościołowi swoje doświadczenie związane z Jezusem*⁵⁴. Jej działalność – dodaje przy innej okazji – sprzyja porozumieniu między Apostołami, których Łukasz ukazuje jako «jednomysłnych» i bardzo dalekich od wszczynania sporów, do jakich czasem między nimi dochodziło. Maryja wypełnia także swoją macierzyńską rolę wobec wspólnoty wierzących nie tylko modląc się o uzyskanie dla Kościoła darów Ducha Świętego, koniecznych dla jego formacji i przyszłości, lecz również wychowuje uczniów Pana do stałej komunii z Bogiem. W ten sposób staje się Ona wychowawczynią ludu chrześcijańskiego do modlitwy, do spotkania z Bogiem, co jest głównym i nieodzownym warunkiem, by działania pasterzy i wiernych miały zawsze w Panu swój początek, i znajdowały w Nim najgłębszą motywację⁵⁵.

Przekonanie to podziela Benedykt XVI. Potwierdzają to jego słowa wygłoszone w Brazylii w maju 2007 roku: *Tak jak Apostołowie, którzy uraz z Maryją «weszli do sali na górze» i tam «trwali jednomyslnie na modlitwie» (por. Dz 1, 13-14), i my zgromadziliśmy się dzisiaj w sanktuarium Matki Bożej w Aparecidzie, które w tym momencie jest dla nas «salą na górze», gdzie Maryja, Matka Jezusa, przebywa pośród nas. To Ona prowadzi dzisiaj nasze rozważania. Ona uczy nas modlitwy. Ona wskazuje nam, w jaki sposób otworzyć umysły i serca na moc Ducha Świętego, który przychodzi i ma być przekazywany całemu światu*⁵⁶.

⁵³ TENŻE, *Maryja a dar Ducha Świętego...*, 265.

⁵⁴ TENŻE, *Ewangelia i Dzieje Apostolskie – prawdziwymi skarbami św. Łukasza* (List do abpa Antonio Mattiazzo, 15.10.2000), „*Salvatoris Mater*” 3(2001) nr 2, 366.

⁵⁵ TENŻE, *Obecność Maryi...*, 100.

⁵⁶ BENEDYKT XVI, *Warto być wiernym...*, 32.

2. Pięćdziesiątnica – nowy dar Ducha dla Maryi

Istotnym dopełnieniem modlitewnej obecności Maryi w pierwotnym Kościele zgromadzonym w Wieczerniku (Dz 1, 13-14) jest jej przedłużenie aż po dzień Pięćdziesiątnicy (2, 1). *W chrześcijańskiej wspólnotcie* – podkreśla Jan Paweł II – *modlitwa Maryi ma szczególne znaczenie: przyczynia się do nadejścia Ducha Świętego, domagając się Jego działania w sercach ludzi i w świecie. [...] Pięćdziesiątnica jest więc także owocem nieustannej modlitwy Maryi, którą Pocieszyciel przyjmuje szczególnie przychylnie, jest ona bowiem wyrazem Jej macierzyńskiej miłości do uczniów Chrystusa*⁵⁷.

Łukaszowe określenie osób i miejsca zesłania Ducha Świętego nie jest precyzyjne. Stwierdza on tylko, że *kiedy nadszedł wreszcie dzień Pięćdziesiątnicy, znajdowali się wszyscy razem na tym samym miejscu* (2, 1). Kontekst, jak i sama wypowiedź zdają się wskazywać, że chodzi tu o tę samą wspólnotę, którą opisał w *summariusum*, a potem określił jej wielkość w liczbie około 120 osób (1, 15). Bezpośrednim nawiązaniem do niej są słowa: *znajdowali się wszyscy razem na tym samym miejscu* (2, 1b). Zwrot *pantes homou* („wszyscy razem”) – zaznacza S. Hareźga – przywołuje użyty w *summariusum* przysłówek *homothymadon* („jednomyślnie”), który może być rozumiany jako *bycie razem*, wynikające z bycia podobnymi sobie. W sposób personalny należy też tłumaczyć wyrażenie *epi to auto* („na tym samym miejscu”), czyli w tej samej wspólnotcie wokół zmartwychwstałego Pana⁵⁸.

Równie uproszczone jest Łukaszowe podanie czasu i motywu zstąpienia Ducha Świętego. Sformułowanie *dzień Pięćdziesiątnicy* oznacza najprawdopodobniej pięćdziesiąty dzień po ofiarowaniu pierwszego snopa. *Dzień ten nazywano «świętym tygodni», które obchodzono w siódmym tygodniu po święcie Paschy (7 x 7 = 49; następujący po tym dzień był 50). Na zakończenie zniw składano Bogu na ofiarę dwa kwaszone chleby z nowego zboża (Wj 23, 15; Kpł 23, 15-21; Pwt 16, 10). Na święto to przybywało do Jerozolimy wielu pielgrzymów*⁵⁹. Zapewne autor Dziejów nie tyle chciał przekazać dane historyczne, ile raczej zwrócić uwagę na mające się dokonać wydarzenie zbawcze. *Punkt ciężkości jego wypowiedzi* – zauważa T. Siuda – *spoczął na wypełnieniu się określonego czasu, który jednocześnie przyniósł wypełnienie obietnicy*⁶⁰.

⁵⁷ JAN PAWEŁ II, *Maryja a dar Ducha Świętego...*, 265.

⁵⁸ S. HAREŹGA, *Maryja...*, 28.

⁵⁹ J. KUDASIEWICZ, *Matka Odkupiciela...*, 243.

⁶⁰ T. SIUDA, *Duch Święty w Dziejach Apostolskich*, w: *Księga Dziejów Apostolskich*, red. J. K. PYTEL, Szczecin 1999, 296. Nie wszyscy egzegeci przyjmują powyższą interpretację. Np. G. Schneider utrzymuje, że termin *sympleroomai* nie wskazuje wprost na wypełnienie się obietnicy (*Die Apostelgeschichte...*, 248).

Zastosowane przez niego wyrażenie: *kiedy nadszedł wreszcie dzień Pięćdziesiątnicy* sugeruje, że owo wypełnienie należy odnieść do Jezusowej Paschy. To, co się w niej dokonało jako znak i tajemnica, w pełni objawia się i urzeczywistnia w pięćdziesiątym dniu. Zgodnie z obietnicą Jezusa (Łk 24, 49; Dz 1, 4-5. 8) treścią dokonującej się w tym dniu *pełni* jest zstąpienie Ducha. W ten sposób *wypełnia się* Jezusowa Pascha i rodzi Jego Kościół, którego stałą cechą pozostanie napełnianie się i działanie *pełnią* Bożego Ducha⁶¹.

Łukasz – przyznaje J. Kudasiewicz – obrał jedynie słuszną drogę w opisie zstąpienia niewidzialnego Ducha⁶². Przedstawił Go przy pomocy widzialnych znaków towarzyszących Jego zesłaniu, które zaczerpnął ze skarbca wyrażeń biblijnych. Pięćdziesiątnica została najpierw scharakteryzowana jako *ek tou ouranou* („z nieba”), tzn. dar Boga, zmartwychwstałego i wywyższonego Pana. Poświadczają to inne teksty Łukasza, w których Duch jest nazwany *mocą Najwyższego* (Łk 1, 35), *mocą z wysoka* (Łk 24, 49), której zesłanie będzie spełnieniem *obietnicy Ojca* (Dz 1, 4). Następnie opisane są dwa niezwykle zjawiska pełne teologicznych treści. Pierwsze: *Nagle dał się z nieba słyszeć szum, jakby uderzenie gwałtownego wichru, i napełnił cały dom, w którym przebywali* (Dz 2, 2). Obraz ten oznacza Ducha Świętego, który stwarza i zbawia. Tym razem miejscem Jego działania jest wspólnota pierwotnego Kościoła. Stąd Pięćdziesiątnica jest dla niej wydarzeniem zbawczym. Drugie zjawisko: *Ukazały im się też języki jakby z ognia, które się rozdzieliły, i na każdym z nich spoczął jeden* (Dz 2, 3). Motyw ognia oznacza w Biblii szczególną obecność Boga i Jego mocy. Gwałtowny wichur i ogień wskazują więc na przemieniającą i oczyszczającą moc Ducha, którym *wszyscy zostali napełnieni* (Dz 2, 4). Dzięki Jego *pełni* Kościół stał się charyzmatyczny, co potwierdza formuła kończąca opis Pięćdziesiątnicy: *i zaczęli mówić obcymi językami, tak jak im Duch pozwalał mówić*⁶³.

Tak oto – według Łukasza – rodzi się Kościół i jednocześnie objawia światu. W ten sam sposób wydarzenie Pięćdziesiątnicy, jako *moment narodzin Kościoła i jego pełne objawienie się wobec świata*⁶⁴, tłumaczy Sobór Watykański II. Interpretację tę przyjęła posoborowa mariologia. Idzie jednak krok dalej. Jan Paweł II dostrzega *szczególną odpowiedniość pomiędzy momentem Wcielenia Słowa a momentem narodzin Kościoła. Osobą, która łączy te dwa momenty, jest Maryja: Maryja w Nazarecie*

⁶¹ Por. S. HAREŹGA, *Maryja...*, 28-29.

⁶² J. KUDASIEWICZ, *Matka Odkupiciela...*, 243.

⁶³ Por. G. SCHNEIDER, *Die Apostelgeschichte...*, 248-250; T. SIUDA, *Duch Święty w Dziejach Apostolskich...*, 298-303.

⁶⁴ RM 24. Por. LG 59; DV 25.

– i – Maryja w *Wieczerniku Zielonych Świąt*. W obu wypadkach Jej obecność w sposób dyskretny, a równocześnie wymowny – ukazuje drogę «narodzin z Ducha». W ten sposób Maryja, obecna w tajemnicy Chrystusa jako Matka, staje się – z woli Syna i za sprawą Ducha Świętego – obecna w tajemnicy Kościoła⁶⁵.

Zestawienie tych dwóch *narodzin z Ducha* nie jest dowolne, lecz wynika z teologii Łukasza, która zesłanie Ducha opisuje na wzór zwiastowania. Paralelizm tych scen jest przejrzysty. Używanie tych samych terminów i obrazów świadczy – zdaniem J. Kudasiewicza – że był on zamierzony przez autora *Dziejów Apostolskich*. Duch Święty, jako *moc Najwyższego* (Łk 1, 35) lub *moc z wysoka* (Łk 24, 49), zstąpił na Maryję w momencie zwiastowania oraz na Nią i Apostołów w dniu Pięćdziesiątnicy. Wówczas wszyscy zostali Nim napełnieni i zaczęli mówić, podobnie jak po wylaniu Ducha mówiła Maryja (Łk 1, 46a; Dz 2, 4. 6. 7). Zbieżna jest także treść tego mówienia. Maryja wielbi Boga, który uczynił Jej wielkie rzeczy; zgromadzeni w *Wieczerniku* zaczynają zaś obcymi językami rozgłaszać o wielkich dziełach Boga (Dz 2, 11). W ten sposób Maryja i pierwotny Kościół stają się profetycznymi świadkami działania Boga i Jego Ducha⁶⁶.

Paralelizm tych scen wskazuje, że narodziny Kościoła – według Łukasza – przebiegały w dwóch etapach: w zwiastowaniu nastąpiło poczęcie Chrystusa – Głowy Kościoła. Jeśli nastąpiło poczęcie Głowy, to także i samego Kościoła. Dlatego też *fiat* Maryi Jan Paweł II nazywa pierwszym *fiat* Nowego Przymierza, a Jej wiarę jego początkiem⁶⁷. Przy innej okazji rozwija tę myśl, dodając, że to «*fiat*» *zrodzone z mocy Ducha Świętego stanowi też jakby ostateczne przygotowanie do pełnego objawienia tej samej mocy w narodzinach Kościoła*⁶⁸. Podobnie, gdy Maryja znajduje się z Apostołami w *jeruzolimskim Wieczerniku*, u progu narodzin Kościoła, wiara Jej, zrodzona ze słów zwiastowania, znajduje potwierdzenie⁶⁹. Oznacza to, że podczas Pięćdziesiątnicy Maryja, Matka

⁶⁵ RM 24. Por. J. ESQUERDA BIFET, *Il soffio dello Spirito. Nel cenacolo con Maria*, Bologna 1987, 104nn; S. SERRA, *Le fonti bibliche della «Redemptoris Mater»*, w: «*Redemptoris Mater*». *Contenuti e prospettive dottrinali e pastorali. Atti del convegno di studio – Roma, 23-25 maggio 1988*, Roma 1988, 86-87; J. GALOT, *La Vergine Maria e lo Spirito Santo*, „*La Civiltà Cattolica*” 140(1989) vol. 3, 209-222.

⁶⁶ J. KUDASIEWICZ, *Matka Odkupiciela...*, 270. Por. KKK 1287; G. BARTOSIK, *Mediatrice in Spiritu Mediatore. Pośrednictwo Najświętszej Maryi Panny jako uczestnictwo w pośredniczącej funkcji Ducha Świętego w świetle teologii współczesnej*, Niepokalanów 2006, 377-378.

⁶⁷ Por. RM 14. Szerzej ten wątek analizuje J. KUDASIEWICZ, *Odkrywanie Ducha Świętego. Medytacje biblijne*, Kielce 1998, 125-134.

⁶⁸ JAN PAWEŁ II, *Maryja była pierwsza* (Homilia w uroczystość Zesłania Ducha Świętego, 22.05.1988), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 3, 53.

⁶⁹ RM 26.

Jezusa i wywyższonego Pana, *trzymaj Kościół do chrztu Ducha*⁷⁰. Jest to możliwe, ponieważ już wcześniej sama przyjęła chrzest z Ducha.

J. Galot ujmuje tę prawdę w stwierdzeniu, że nierozłączny związek Maryi z Duchem przedłuża się w życiu Kościoła⁷¹. Jego powstanie jest kontynuacją dzieła wcielenia. W obu wydarzeniach, zwiastowaniu i Pięćdziesiątnicy, Duch Święty i Maryja spełniają istotną rolę⁷². Z tego względu A. Feuillet wnioskuje, że zwiastowanie jest dla Łukasza znakiem, archetypem Pięćdziesiątnicy⁷³. Nie zgadza się z nim do końca X. Pikaza. Zaznacza, że pomimo podobieństwa między tymi wydarzeniami, należy dostrzec też różnicę. W zwiastowaniu Duch zstępuje wprost od Boga – po linii Starego Testamentu – a owocem Jego działania w Dziewicy z Nazaretu jest wcielenie Syna Bożego. Natomiast podczas Pięćdziesiątnicy chodzi już o Ducha zmartwychwstałego Jezusa, a więc moc Boga, która wypływa z całego zbawczego dzieła Jezusa i powołuje do istnienia Kościół. Istota problemu polega więc na stwierdzeniu, że Maryja, która wypełniła szczególną rolę w pierwszej epifanii Ducha – we wcieleniu, spełnia ważną rolę także w wieczernikowej epifanii – wśród tych, którzy oczekują na Jego wylanie. Jest Ona Matką Pana, która integruje w sobie zarazem początki Kościoła⁷⁴: *obecność Maryi to jeden z czynników kształtujących jego ostateczne oblicze, które jest owocem daru Pięćdziesiątnicy*⁷⁵.

Ujawniona w dniu Zielonych Świąt skuteczność modlitwy epikletycznej w pierwszej kolejności dotyczy samej Maryi. Choć trwała już w doskonałej zażyłości z Duchem, otrzymuje Go w Wieczerniku na nowo, tak jak otrzymali Go wszyscy członkowie pierwotnego Kościoła. Wyrazem tego przekonania wiary jest kolekta Mszy *Najsświętsza Mary-*

⁷⁰ R. CANTALAMESSA, *Maryja zwierciadłem dla Kościoła...*, 157. Por. S. HAREŹZGA, *Maryja...*, 29.

⁷¹ Por. J. GALOT, *Maria e lo Spirito Santo*, „Mater Ecclesiae” 12(1976) 95.

⁷² Jan Ewangelista uzupełnia Łukaszową koncepcję, łącząc narodziny Kościoła z wydarzeniami paschalnymi, tzn. śmiercią i zmartwychwstaniem Chrystusa. Te dwie wizje nie są więc ze sobą sprzeczne, ale dopełniające się. Podobnie uczy Jan Paweł II, gdy wskazuje, że śmierć Jezusa na krzyżu wyznacza początek zstąpienia Ducha na Kościół (*Duch Święty w ofierze Jezusa Chrystusa*, Audyencja generalna, 1.08.1990, w: TENZE, *Wierzę w Ducha Świętego, Pana i Ożywiciela*, Città del Vaticano 1992, 224). W zbliżony sposób wypowiada się Benedykt XVI w encyklice *Deus caritas est* (25.12.2005), nr 19, Poznań 2006, 29. Por. G. BARTOSIK, *Mediatrix in Spiritu Mediatore...*, 372, 378.

⁷³ Por. A. FEUILLET, *L'Éspirit Saint et la Mère du Christ*, „Bulletin de la Société Française d'Études Mariales” 25(1968) 39-64.

⁷⁴ X. PIKAZA, *El Espíritu Santo y María en la obra de San Lucas*, „Ephemerides Mariologicae” 28(1978) 166-167. Por. S. GRĘŚ, *Relacja: «Duch Święty – Maryja»...*, 106.

⁷⁵ JAN PAWEŁ II, *Maryja a dar Ducha Świętego...*, 264.

ja Panna z Wieczernika: *Panie, nasz Boże, Ty ubogaciłeś darami Ducha Świętego Najświętszą Pannę modlącą się razem z Apostołami*⁷⁶. Zbliżoną treść wyraża prefacja tejże Mszy: *Ta, którą przy Wcieleniu Słowa ocenił Duch Święty, przy narodzeniu nowego Ludu Twójemu znowu otrzymuje pełnię Daru Bożego*⁷⁷.

Pojawia się zatem pytanie: na czym konkretnie polega ponowne obdarowanie Maryi pełnią Ducha i jakie są skutki tego Daru w Jej osobistym życiu, związanym ze wspólnotą młodego Kościoła? Na pytanie to nie znajdujemy odpowiedzi w Dziejach Apostolskich. Próbuje udzielić jej natomiast mariologia, zwłaszcza posoborowa zawarta w liturgii, wypowiedziach papieży i publikacjach współczesnych teologów. Jan Paweł II podkreśla, że *trzeba było, aby pierwsze wylanie Ducha Świętego, które przygotowało Ją do Bożego macierzyństwa, zostało odnowione i wzmacnione. U stóp krzyża Maryja została bowiem obdarzona nowym macierzyństwem – macierzyństwem wobec uczniów Jezusa. Ta właśnie misja wymagała nowego daru Ducha. Maryja pragnęła go zatem, aby Jej duchowe macierzyństwo było płodne*⁷⁸. Wynika z tego, że specyfiką nowego obdarowania Jej Duchem staje się Jej macierzyńska posługa w Kościele⁷⁹. Formalnie, na mocy testamentowej woli Jezusa, dokonało się to już na Kalwarii, ale ostatecznie ujawnia się w *nowej pełni* Ducha w dniu Pięćdziesiąticy.

Duch zstępuje na Maryję nie tylko po to, by uczynić Ją członkiem Kościoła, ale obdarza Ją też nowym zadaniem: czyni Matką Kościoła⁸⁰. W Wieczerniku staje się Ona *Matką zarówno wiernych, jak i pasterzy*⁸¹ – powiedział Paweł VI w przemówieniu zamykającym trzecią sesję Soboru. Co więcej, Jej macierzyństwo w Duchu staje się uniwersalne. Być

⁷⁶ Kolekta Mszy NMP z *Wieczernika*..., 91.

⁷⁷ Prefacja Mszy NMP z *Wieczernika*..., 92.

⁷⁸ JAN PAWEŁ II, *Maryja a dar Ducha Świętego*..., 265. Por. TENŹE, *Udział Maryi w oczekiwaniu*..., 51-52.

⁷⁹ Por. MANTEAU-BONAMY, *Et la Vierge conçut du Saint Esprit*, w: *Studia mediaevalia et mariologica P. Carlo Balic septuagesimum expleti annum dicata*, Roma 1971, 449-464; R. LAURENTIN, *Mary: Model of the Charismatic as Seen in Acts 1-2, Luke 1-2, and John*, w: *Mary, the Spirit and the Church*, red. V.P. BRANICK, RAMSEY, New York 1980, 33-34; S. GREŚ, *Maryja i Kościół. Perspektywa pneumatologiczna*, „*Salvatoris Mater*” 4(2002) nr 2, 93-94.

⁸⁰ *Nella sua maternità verso la Chiesa, Maria agisce d'accordo con lo Spirito Santo: tuta la sua maternità, fin dall'origine, è l'opera della Spirito d'amore* (J. GALOT, *Maria e lo Spirito Santo*..., 97). Por. G. BARTOSIK, *Mediatrix in Spiritu Mediatore*..., 378.

⁸¹ PAWEŁ VI, *Przemówienie na zakończenie III sesji Soboru Watykańskiego II* (21.11.1964), w: *Matka Odkupiciela, Matką Kościoła. Dokumenty*, Warszawa 1990, 210. Szerzej powyższy wątek analizuje R. LAURENTIN, «*La proclamation de Marie, Mater Ecclesiae*», w: *Paolo VI e i problemi ecclesiologicali al Concilio*, Brescia 1989, 310-375.

może – sugeruje S. Czerwik – dzięki nowemu światłu Ducha, otrzymuje Ona pełniejsze zrozumienie nauki i misji swojego Syna, podobnie jak Apostołowie, którym Jezus obiecał, że Duch Boży doprowadzi ich do całej prawdy oraz przypomni im wszystko to, co On powiedział (por. J 14, 26)⁸². Jan Paweł II uczy ponadto, że *Duch Święty udziela Jej i obecnym [w Wieczerniku] pełni swoich darów i dokonuje w nich głębokiej przemiany, aby mogli szerzyć Dobrą Nowinę. Matka Chrystusa i uczniowie otrzymują nową moc i nowy apostołski zapal, który ma służyć wzrostowi Kościoła. W samej Maryi wylanie Ducha Świętego sprawia, że może Ona sprawować swoje szczególne macierzyństwo duchowe poprzez obecność przenikniętą miłością i świadectwem wiary*⁸³. W odróżnieniu jednak od Apostołów, którzy po Pięćdziesiątnicy wybuchają entuzjazmem ewangelizacji, organizowania i budowania Kościoła, Maryja milczy. *Jest to milczenie odpowiedzialnej za Kościół Matki*⁸⁴, która pozostaje w całkowitej dyspozycyjności do macierzyńskiego wspierania każdego w stałym oczekiwaniu i przyjmowaniu Bożego Ducha.

Maryja stała się w Wieczerniku także wzorem Kościoła wszystkich czasów. Pięćdziesiątka wskazuje zwłaszcza na wzorcze znaczenie Jej modlitwy: *Najświętsza Dziewica, czuwająca na modlitwie i płonąca miłością, stała się wzorem Kościoła, który ubogacony darami Ducha, czujnie oczekuje drugiego przyjścia Chrystusa*⁸⁵. Jak Maryja przygotowywała się w Wieczerniku na ponowne przyjęcie daru Ducha Świętego, tak Kościół od Zielonych Świąt pielgrzymuje po ziemi, przeżywając swój *adwent* przed paruzją. Maryja jest dla niego przykładem modlitewnego oczekiwania. Jej misja orantki jest uwarunkowana *nową pełnią* Ducha w Niej, wypływa z uległości Maryi wobec Niego. Wyraża to modlitwa nad darami, w której Kościół prosi Boga: *Ojczy święty, [...] spraw, abyśmy gorliwie naśladowując Najświętszą Pannę, byli ulegli głosowi Ducha Świętego i szukali we wszystkim Twojej chwały*⁸⁶.

Okazuje się w sumie, że posoborowa mariologia dostrzega analogię i paralelizm pomiędzy zstąpieniem Ducha Świętego na Maryję w momencie wcielenia i zstąpieniem na Nią Boskiego Parakleta w dniu Pięćdziesiąticy. W Wieczerniku jednak *wszystko dokonuje się ze względu*

⁸² S. CZERWIK, *Maryja wzorem współdziałania Kościoła z Ojcem, Synem i Duchem Świętym w celebracji Eucharystii według «Zbioru Mszy o Najświętszej Maryi Pannie», „Salvatoris Mater” 2(2000) nr 3, 169.*

⁸³ JAN PAWEŁ II, *Maryja a dar Ducha Świętego...*, 266.

⁸⁴ A. JANKOWSKI, *Egzystencjalny dialog Maryi z Bogiem*, w: TENŻE, *Bliżej Bogarodzicy. Studia z mariologii biblijnej*, Kraków 2004, 170. Por. S. HAREŹGA, *Maryja...*, 29-30.

⁸⁵ Prefacja Mszy NMP z *Wieczernika...*, 92. Por. MC 18.

⁸⁶ Modlitwa nad darami Mszy NMP z *Wieczernika...*, 92. Por. S. CZERWIK, *Maryja wzorem współdziałania Kościoła z Ojcem, Synem i Duchem Świętym...*, 169-170.

na Kościół, którego Maryja ma być typem, wzorem i Matką⁸⁷. Obdarowana ponownie *pełnią* Ducha, kontynuuje Ona macierzyństwo względem Chrystusa, ale tym razem już Chrystusa Mistycznego, czyli Kościoła. Jej macierzyńskie wstawiennictwo i wzorczość wobec społeczności wierzących rodzą się z Jej szczególnego zjednoczenia z Duchem – są Jego dziełem w Niej i owocem Jej wspaniałomyślnej współpracy z Nim. Tak oto wydarzenie Zielonych Świąt rozpoczyna nowy etap w relacjach między Maryją i Bożym Duchem.

3. Maryja w ustawicznej Pięćdziesiątnicy Kościoła

Po wieczernikowej Pięćdziesiątnicy cała wspólnota młodego Kościoła stała się nosicielką Ducha i żyje odtąd Jego mocą. Można to – pisze S. Hareźga – wyczytać z *Lukaszkowej narracji Dziejów Apostolskich, w której mamy do czynienia z przemyślanym planem ukazywania Pięćdziesiątnicy jako ciągle trwającego wydarzenia. Świadczą o tym kolejne summaria (2, 42-47; 4, 32-35; 5, 12-16), w których pierwotna wspólnota chrześcijańska pojawia się jako rzeczywistość społeczna ukształtowana pod wpływem Ducha. To On sprawia, że w dokonującej się ciągle Pięćdziesiątnicy rodzi się wspólnota, która przybiera wzorcowe kształty i nowe wyrazy świadomości oraz chrześcijańskiej egzystencji*⁸⁸. Oznacza to – czytamy w encyklice *Dominum et Vivificantem* – że Kościół pozostaje wierny tajemnicy swoich narodzin. *Chociaż tedy jest faktem historycznym, że Kościół wyszedł z Wieczernika w dniu Pięćdziesiątnicy, to równocześnie można powiedzieć, że nigdy go nie opuścił. W sensie duchowym wydarzenia Zielonych Świąt nie można zaliczyć tylko do przeszłości: Kościół jest zawsze obecny w Wieczerniku i nosi go w sercu*⁸⁹.

Wprawdzie Biblia nic nie mówi o zbawczej posłudze Maryi w pierwotnym Kościele, *wolno jednak* – zdaniem Jana Pawła II – *przyjąć, że także po Pięćdziesiątnicy nadal prowadziła Ona życie ukryte i skromne, ale czujne i czynne. Oświecona i prowadzona przez Ducha Świętego, wywierała głęboki wpływ na wspólnotę uczniów Chrystusa*⁹⁰. Także tajemnica Jej wniebowzięcia, złączona z działaniem Ducha, nie zakończyła posłannictwa Maryi w Kościele⁹¹. Przejawia się ono w tym, że Kościół

⁸⁷ JAN PAWEŁ II, *Maryja a dar Ducha Świętego...*, 265.

⁸⁸ S. HAREŹGA, *Maryja...*, 30.

⁸⁹ DV 66.

⁹⁰ JAN PAWEŁ II, *Maryja a dar Ducha Świętego...*, 266.

⁹¹ Por. PAWEŁ VI, *E. mo P. D. Leoni Iosepho S. R. E. Cardinali Suenens...*, 357; R. LAURENTIN, *Nieznaną Duch Święty. Odkrywanie Jego doświadczenia i Jego Osoby*, Kraków 1998, 485-486.

– podobnie jak w Wieczerniku – *trwa na modlitwie z Maryją. Owo zjednoczenie modlącego się Kościoła z Matką Chrystusa należy od początku do tajemnicy Kościoła. Bogarodzica jest obecna w tej tajemnicy tak, jak jest obecna w tajemnicy swojego Syna*⁹². Wyraz temu przekonaniu wiary daje encyklika *Redemptoris Mater*, gdy stwierdza, że *wszyscy wierni, chociaż «rozproszeni po świecie, mają ze sobą łączność w Duchu Świętym»*. Można powiedzieć, że *stale urzeczywistnia się w tej jedności tajemnica Pięćdziesiątnicy. Równocześnie też Apostołowie i uczniowie Pana pośród wszystkich narodów ziemi «trwają na modlitwie razem z Maryją, Matką Jezusa»* (por. Dz 1, 14). [...] *Maryja pozostaje wciąż obecna w dziele Kościoła, który wprowadza w świat królestwo Jej Syna*⁹³.

Jej zbawcza posługa w Kościele i dla Kościoła jest podporządkowana Duchowi Świętemu. Wynika to z otrzymania przez Nią w jerozolimskim Wieczerniku *nowej pełni Ducha*. Dzięki ponownemu obdarowaniu Duchem – zauważa H. Mühlen – może Ona dokonać wiele dla Kościoła. Jej udział w zbawczym dziele Boga jest ze swej istoty *współpracą we współpracy* Ducha Świętego, zupełnie od Niego zależną⁹⁴. Sugestia ta została podchwycona zarówno przez Magisterium Kościoła, jak i wielu teologów. Paweł VI w *Liście do kard. L. Suenensa* nazywa Maryję *Towarzystką Ducha Chrystusa*⁹⁵ w dziele uświęcenia ludzi. Jan Paweł II konkretyzuje, że *Jej zbawczy wpływ jest podtrzymywany przez Ducha Świętego, który jak zacienił Dziewicę Maryję, dając początek Jej Boskiemu macierzyństwu, tak nadal Jej towarzyszy w trosce o braci Jej Boskiego Syna*⁹⁶. Można zatem mówić – według D. Bertetto – o synergizmie między Duchem Świętym a Maryją. Działa Ona w doskonałej harmonii i zgodzie z Trzecią Osobą Boską⁹⁷. Także inni teologowie podkreślają, że idea podtrzymywania i towarzyszenia przez Ducha troski Maryi o braci Syna ukierunkowuje Jej działanie w Kościele poprzez wieki⁹⁸. Boży Duch nie przestaje działać w Niej i przez Nią. Również obecnie wywiera Ona zbawczy wpływ na odkupionych. Jego skuteczność nie wyrasta jednak z Niej samej, ale z Ducha; nie jest Jej własnością, ale płynie z Ducha;

⁹² DV 66.

⁹³ RM 28.

⁹⁴ H. MÜHLEN, *Una Mystica Persona. Die Kirche als das Mysterium der heilsgeschichtlichen Identität des Heiligen Geistes in Christus und den Christen: Eine Person in vielen Personen*, Aufl. 3, München-Paderborn-Wien 1968, 481.

⁹⁵ PAWEŁ VI, *E. mo P. D. Leoni Iosepho S. R. E. Cardinali Suenens...*, 357.

⁹⁶ RM 38. Por. L. BALTER, *Rola Ducha Świętego w życiu Maryi...*, 147.

⁹⁷ D. BERTETTO, *La sinergia dello Spirito Santo con Maria*, w: *Maria e lo Spirito Santo...*, 291-302. Por. G. BARTOSIK, *Mediatrix in Spiritu Mediatore...*, 380.

⁹⁸ Por. P. SILLA, *In Maria ha operato lo Spirito Santo*, „La Madonna” 39(1991) nr 5, 16.

wpływ Maryi jest podtrzymywany przez Niego; On towarzyszy zatroskaniu Matki o braci Jej Syna⁹⁹.

Od narodzin Kościoła w Wieczerniku Maryja jest w nim obecna przez szczególne macierzyństwo¹⁰⁰. Nazywamy Ją Matką Kościoła, ponieważ ustawicznie rodzi *duchowo* Mistyczne Ciało Chrystusa, którym jest Kościół i każdy wierzący. *To zaś macierzyństwo Maryi w ekonomii łaski – naucza Vaticanum II – trwa nieustannie [...] aż do wiekuistego dopełnienia się zbawienia wszystkich wybranych*¹⁰¹. Wierzymy – wtóruje mu Paweł VI – że Boża Rodzicielka *śpieszy spełnić z nieba macierzyńskie zadanie wobec członków Chrystusa, aby dopomóc do zrodzenia i pomnożenia życia Bożego w duszach ludzi odkupionych*¹⁰². Jan Paweł II wychodzi zaś z propozycją nowego słownictwa teologicznego odnośnie do Jej macierzyństwa wobec ludzi. Określa wprost Jej obecność w Kościele *obecnością macierzyńską*¹⁰³ i dodaje, że *od tamtego dnia [Pięćdziesiątnicy] Jej macierzyństwo towarzyszy dziejom odkupionej ludzkości, wędrując wielkiej ludzkiej rodziny, dla której przeznaczone jest dzieło odkupienia*¹⁰⁴.

U podstaw duchowego macierzyństwa Maryi znajduje się Duch Święty. Rola Maryi mieści się w roli Ducha. Można mówić – stawia tezę Y. Congar – o pewnej *wspólnocie ról*, choć spełnianych w odmiennych warunkach. Macierzyństwo Maryi ma swe źródło w macierzyńskiej misji Ducha, której nie wyczerpuje ani nie ogranicza. *W Niej dokonuje się dzieło Ducha*¹⁰⁵. Do uwypuklenia tej prawdy przyczyniła się zwłaszcza encyklika *Redemptoris Mater*. Jan Paweł II ujmując macierzyństwo Maryi

⁹⁹ Por. np. A. M. DE MONLEON, *L'Esprit Saint et Marie à la lumière du Renouveau charismatique*, „Cahiers Marials” 20(1975) 224nn; D. FERNÁNDEZ, *María y el Espíritu Santo en la Encíclica «Redemptoris Mater»*, „Estudios Marianos” 54(1989) 133; S.C. NAPIÓRKOWSKI, T. WILSKI, *Macierzyńskie pośrednictwo w Duchu Świętym*, w: JAN PAWEŁ II, *Matka Odkupiciela. Tekst i komentarze*, red. S.C. NAPIÓRKOWSKI, Lublin 1993, 216-218; Z.J. KIJAS, *Duch Święty, który «przebóstwia» Maryję i obdarza Ją przywilejem «pośredniczenia»*, w: TENZE, *Przebóstwienie człowieka i świata*, Kraków 2000, 167-178.

¹⁰⁰ Pneumatyczny wymiar macierzyńskiej służby Maryi w Kościele, rozumianej jako „kontynuacja” Jej udziału w jego wieczernikowych narodzinach, odwołuje się do tajemnicy Jej duchowego macierzyństwa. Jednak temat ten, bogaty pod względem teologicznym, tylko zasygnalizuję, gdyż nie wchodzi on bezpośrednio w zakres moich refleksji.

¹⁰¹ LG 62.

¹⁰² PAWEŁ VI, *Credo populi Dei* (30.06.1968), 15, AAS 60(1968), 438.

¹⁰³ RM 24.

¹⁰⁴ JAN PAWEŁ II, *Wkraczamy w rok 2000 z Maryją* (Przemówienie podczas Mszy św. i uroczystości otwarcia Drzwi Świętych w bazylice Matki Bożej Większej, 1.01.2000), „Osservatore Romano” 21(2000) nr 2, 24.

¹⁰⁵ Y. CONGAR, *Wierzę w Ducha Świętego*, t. 1: *Duch Święty w «ekonomii»*. *Objawienie i doświadczenie Ducha*, Warszawa 1995, 226. Por. K. PEK, *Per Spiritum ad Mariam...*, 63, 110.

jako *macierzyństwo w Duchu Świętym*¹⁰⁶. Nazywa je też *macierzyństwem wedle Ducha*¹⁰⁷ i *nowym macierzyństwem w Duchu*¹⁰⁸. Sformułowania te podkreślają, że Maryja misję Matki realizuje w Kościele w mocy Ducha. Jego działanie jest źródłem macierzyńskiej tożsamości Maryi i podstawą płodności Jej macierzyńskiej posługi. Nikt bardziej od Niej – *która jest «Pneumatoforą» (Nosicielką Ducha Świętego) w najwyższym stopniu – nie może przyczynić się do przemiany ludzi w Chrystusa, czyli do ich «chrystyfikacji»*¹⁰⁹. Inaczej mówiąc, realizacja macierzyństwa polega na tym, że Maryja opiekuje się uczniami swego Syna oraz współdziała w ich rodzeniu i wychowaniu do trwałej komunii z Bogiem wedle miary daru, jaka każdemu jest właściwa z mocy Ducha. Jego przejawem jest też troska o budowanie i zachowanie eklezjalnej komunii¹¹⁰.

Bogactwo duchowe, czyli łaski, Maryja przekazuje Kościołowi zasadniczo w dwojaki sposób, służąc mu swoim przykładem i wstawienictwem. Jeśli chodzi o maryjną wzorczość, to wyraża się ona w całej Jej osobie i posłannictwie. Cechuje ją – zaznacza G. Bartosik – *wyraźny rys pneumahagijny. Maryja uczy mianowicie chrześcijan otwarcia się i posłuszeństwa w stosunku do Ducha Świętego oraz pokazuje, jak «żyć w Duchu Świętym»*¹¹¹. Jej wierność Pocieszycielowi, przejawiająca się w słuchaniu słowa Bożego, dialogu i modlitwie, sprawia, że jest Ona wzorem macierzyństwa i dziewiczości Kościoła¹¹². Staje się on matką – głosi encyklika *Redemptoris Mater* – *podobnie jak Maryja, [...] gdy przyjmując słowo Boże z wiarą «przez przepowiadanie i chrzest rodzi do nowego i nieśmiertelnego życia synów z Ducha Świętego poczętych i z Boga zrodzonych»*. [...] *Kościół też uczy się od Maryi swego własnego macierzyństwa, [...] dlatego że ożywiony Duchem «rodzi» synów i córki rodzaju ludzkiego do nowego życia w Chrystusie*¹¹³. Kościół pozostaje

¹⁰⁶ RM 43.

¹⁰⁷ TAMŻE, 45.

¹⁰⁸ TAMŻE, 47. Por. W. SIWAK, *Fiat mihi secundum verbum. Maryja w tajemnicy Wcielenia według Jana Pawła II*, Lublin 2001, 256-257.

¹⁰⁹ *Pełna jest ziemia...*, 105. Por. K. KRZEMIŃSKI, *Święta Maryja pełna Ducha Świętego*, „Salvatoris Mater” 5(2003) nr 1, 82.

¹¹⁰ Por. A. CZAJA, *«Matka Kościoła» w perspektywie eklezjologii «communio»*, „Salvatoris Mater” 4(2002) nr 2, 83-87.

¹¹¹ G. BARTOSIK, *Mediatrice in Spiritu Mediatore...*, 435. *The receptivity of Mary to the Spirit of God was an example for all later disciples: to so live so as to receive, and then to bring this new power to others* (W.T. BRENNAN, *Mary, the Holy Spirit, and the Church in Luke-Acts...*, 155).

¹¹² Por. J. MOURoux, *La rôle de la Vierge dans l'Église apostolique d'aujourd'hui*, „Bulletin de la Société Française d'Études Mariales” 26(1969) 67-73; A. VAN DER HULST, *Le Saint Esprit et Marie dans la vie spirituelle personnelle*, „Cahiers Marials” 23(1978) 223; S. GREŚ, *Maryja i Kościół...*, 100.

¹¹³ RM 43. Por. LG 63-64; JAN PAWEŁ II, *Wzór macierzyństwa Kościoła* (Audiencja generalna, 13.08.1997), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 4, 285-287.

także dziewicą, która nieskazitelnie i w czystości dochowuje wiary danej Oblubieńcowi, a naśladowując Matkę Pana swego, mocą Ducha Świętego zachowuje dziewiczo nienaruszoną wiarę, mocną nadzieję i szczerą miłość¹¹⁴. Takie właśnie dziewictwo – na wzór Dziewicy z Nazaretu – jest źródłem szczególnej duchowej płodności: źródłem macierzyństwa w Duchu Świętym¹¹⁵. Spoglądanie zaś na Maryję – całą świętą – jest nie tylko kontemplacją daru pełni łaski w Niej, lecz również naśladowaniem Jej doskonałości. Dzięki temu Kościół coraz bardziej upodabnia się do swego Oblubieńca¹¹⁶. Jej przykład wiary – wyjaśnia Jan Paweł II – stanowi zachętę dla Ludu Bożego, by żył swą wiarą oraz pogłębiał i rozwijał jej treści, zachowując i rozważając w sercu wydarzenia związane ze zbawieniem¹¹⁷. Jest Ona ponadto wzorem nadziei dla Kościoła, gdyż po Pięćdziesiątnicy podtrzymuje jego nadzieję, dodaje mu odwagi i prowadzi go w oczekiwaniu na przyjście wiekuistego Królestwa¹¹⁸. Dzięki miłości Maryi, jaka objawiła się w Wieczerniku, odkrywamy, że możliwe jest w każdym okresie zachowanie zgody i braterskiej miłości w Kościele¹¹⁹. W końcu jest Ona wzorem modlitwy Kościoła¹²⁰. Biorąc przykład z Jej modlitewnego oczekiwania na Pięćdziesiątnicę, uczy się on odważnego zanoszenia próśb i wytrwałego błagania, a zwłaszcza proszenia o dar Ducha Świętego¹²¹ oraz uległości Jego głosowi¹²².

Drugą ważną rolę Maryi w misterium chrześcijańskim, obok posługi wzorczej wobec Kościoła, jest funkcja macierzyńskiego wstawiennictwa. Jak Maryja w Wieczerniku wśród Apostołów jest «błagającą w modlitwach o dar Ducha Świętego» (KK 59), tak obecnie w chwale prosi i wstawia się za wszystkimi, [...] bezustannie wstawia się, aby Ojciec nieprzerwanie

¹¹⁴ LG 64. Por. RM 43-44; JAN PAWEŁ II, *Wzór dziewictwa Kościoła* (Audiencja generalna, 20.08.1997), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 4, 288-290.

¹¹⁵ RM 43.

¹¹⁶ LG 65. Szerzej ten wątek omawia W. SIWAK, *Fiat mihi secundum verbum...*, 206-212.

¹¹⁷ JAN PAWEŁ II, *Wzór świętości Kościoła* (Audiencja generalna, 3.09.1997), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 4, 292. Por. J. GALOT, *Maria modello della nostra disponibilità allo Spirito Santo nella fede*, „La Madonna” 20(1972) nr 5-6, 61-67.

¹¹⁸ Por. JAN PAWEŁ II, *Wzór świętości...*, 293; J. GALOT, *Maria modello della nostra disponibilità allo Spirito Santo nella speranza*, „La Madonna” 20(1972) nr 5-6, 68-77.

¹¹⁹ JAN PAWEŁ II, *Wzór świętości...*, 293. Por. J. GALOT, *Maria modello della nostra disponibilità allo Spirito Santo nella carità*, „La Madonna” 20(1972) nr 5-6, 78-85.

¹²⁰ Prefacja o NMP (3), w: *Mszal rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 1986, 74*.

¹²¹ JAN PAWEŁ II, *Wzór kultu Kościoła* (Audiencja generalna, 10.09.1997), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 4, 296.

¹²² Por. *Modlitwa nad darami Mszy NMP z Wieczernika...*, 92.

posyłał Kościołowi Ducha przemieniającego ludzi w Jego Syna Jezusa. Wraz z Duchem Świętym mówi Ona: «Przyjdź, Panie» czekając, aż ostatni z Jej synów dotrze do domu Ojca¹²³. Znaczy to, że Jej wstawiennictwo nie jest tylko prośbą kierowaną do Ducha i o Ducha, ale także modlitwą zanoszoną w Duchu i z Duchem¹²⁴. Znaczenie wstawienniczej modlitwy Maryi w dniu Zielonych Świąt jest wyjątkowe i ponadczasowe, bowiem *kontemplując możne wstawiennictwo Maryi oczekującej Ducha Świętego, chrześcijanie wszystkich epok, podążający długą i trudną drogą zbawienia, uciekają się często do Jej orędownictwa, aby jeszcze obficie otrzymać dary Pocieszyciela*¹²⁵. W kolekcie Mszy NMP z Wieczernika prosimy Boga, aby sprawił za Jej wstawiennictwem, abysmy napelnieni Duchem, mogli trwać jednomyślnie na modlitwie i nieść braciom dobrą nowinę o zbawieniu¹²⁶. Podobnie w południe zwracamy się do Najświętszej Maryi Panny, prosząc Królową niebios, aby za Jej wstawiennictwem Duch Święty zstępował na Kościół i na ludzkość i odnawiał oblicze ziemi w nieustannej Pięćdziesiątnicy¹²⁷. Co więcej, Jan Paweł II uczy, że Maryja, dając nam swego Syna, niejako daje nam także Ducha Świętego, który poprzez Syna prowadzi nas do Ojca¹²⁸. W ten właśnie sposób współdziała Ona swą macierzyńską miłością w rodzeniu i wychowaniu synów i córek Kościoła-Matki¹²⁹. Oczywiście, chodzi zawsze o macierzyństwo duchowe, czyli w porządku łaski, ponieważ wyjednywa dar Ducha Świętego, który wzbudza nowych synów Bożych odkupionych Chrystusową ofiarą: tego Ducha, którego Maryja również otrzymała wraz z Kościołem w dniu Pięćdziesiątnicy¹³⁰. Dlatego też w Roku Jubileuszowym Papież modlił się za wstawiennictwem Maryi, odwołując się wyraźnie do Jej obecności we

¹²³ *Pełna jest ziemia...*, 105. Paweł VI przytacza modlitwę św. Ildefonsa do Maryi, która wyróżnia się zarówno treścią, jak i wyjątkową żarliwością: *Proszę Cię, błagam Cię, święta Dziewico, abym przyjął Jezusa z tego Ducha, z którego Ty Jezusa zrodziłaś. Niech przez tego Ducha, przez którego Twoje ciało tegoż Jezusa poczęło, moja dusza też przyjmie Jezusa. [...] Niech kocham Jezusa w tym Duchu, w którym Ty adorujesz Go jako Pana, podziwiasz jako Syna (De virginitate perpetua sanctae Mariae Matre, XII, PL 96, 106 – cyt. za MC 26).*

¹²⁴ Por. T. SIUDY, *Duch Święty w duchowości maryjnej*, w: TENŻE, *Służebnica Pańska*, Niepokalanów 1995, 179-182.

¹²⁵ JAN PAWEŁ II, *Maryja a dar Ducha Świętego...*, 266. Por. G. BARTOSIK, *Mediatrix in Spiritu Mediatore...*, 452-455.

¹²⁶ *Kolekta Mszy NMP z Wieczernika...*, 91.

¹²⁷ JAN PAWEŁ II, *Bóg nie dopuści, by o was zapomniano!* (Regina caeli, 7.06.1992), w: *Anioł Pański z papieżem Janem Pawłem II*, t. 5: 27 października 1991 – 16 października 1994, Watykan 1995, 85.

¹²⁸ TENŻE, *Matka dobroci i miłosierdzia* (Anioł Pański, 20.10.1985), w: *Anioł Pański z papieżem Janem Pawłem II*, t. 2: 1 listopada 1981 – 20 października 1985, Watykan 1986, 459. Por. W. SIWAK, *Fiat mihi secundum verbum...*, 255.

¹²⁹ RM 44.

¹³⁰ TAMŻE.

wspólnocie rodzącego się Kościoła: *Proś za nami Twego umiłowanego Syna, aby udzielił nam obficie Ducha Świętego, Ducha prawdy, który jest źródłem życia. Przyjmij Go dla nas i z nami, jak w pierwotnej wspólnocie jerozolimskiej, zgromadzonej wokół Ciebie w dniu Pięćdziesiątnicy (por. Dz 1, 14)*¹³¹.

Z przeprowadzonych w tym punkcie refleksji wynika, że pomiędzy macierzyńską posługą Maryi a misją Ducha Świętego zachodzi ścisła więź. Maryja działa w Duchu, Jego mocą, za Jego inspiracją. Duch z kolei oddziałuje przez Matkę Pana, dzięki Jej wstawiennictwu i wzorczości życia¹³². Czynna i wzorcza obecność Maryi w tajemnicy Kościoła łączy się i wzajemnie dopełniają. Nie można zatem mówić o antynomiczności czy konkurencyjności pomiędzy działaniem Ducha i Maryi. Tylko nasze przedstawianie tej *wspólnoty ról* bywa fragmentaryczne lub obciążone jednostronnością ujęć z tendencją do ekskluzywności¹³³. Należy nadal szukać właściwszych, ścisłych i bardziej adekwatnych formuł dla wyrażenia tej prawdy.

* * *

Autor Dziejów Apostolskich notuje w zwięzłych słowach, że gdy poprzez wydarzenia paschalne tajemnica Chrystusa na ziemi wypełniła się do końca, Maryja znalazła się w gronie pierwszych uczniów, by przygotować ponowne przyjście Ducha Świętego – nowe narodziny: narodziny Kościoła. Wspólnota apostolska potrzebowała Jej obecności i *trwania na modlitwie* razem z Nią. Modlitwa Maryi – z racji więzi z Bożym Duchem, jaka zawiązała się w tajemnicy wcielenia – miała szczególne znaczenie. Wyraziło się w niej Jej wyjątkowe pośrednictwo zrodzone z pełni darów Ducha. Więź ta została w Wieczniku ubogacona nowym odniesieniem: Maryja została na nowo obdarowana Duchem ze względu na Kościół. Odtąd Jej droga zespoliła się z drogą Kościoła. Maryja jest w nim, jako jedna z *uczniów* swego Syna, i równocześnie wyróżnia się jako jego wzorzec i Matka. Kościół chętnie modli się z Nią i w Jej stylu ze względu na Jej czynną obecność w nim i szczególne współdziałanie z Duchem Świętym.

¹³¹ JAN PAWEŁ II, *Akt zawierzenia Najświętszej Maryi Panny* (Watykan, 6.10.2000), „Osservatore Romano” 21(2000) nr 11-12, 25.

¹³² Por. TENŻE, *Maryja – Matka ożywiona Duchem Świętym* (Audiencja generalna, 9.12.1998), „Osservatore Romano” 20(1999) nr 3, 33.

¹³³ Por. R. LAURENTIN, *Nieznany Duch Święty...*, 487-489.

Współczesna teologia apeluje o dowartościowanie nauki o Duchu Świętym w nauczaniu o Matce Pana – zwłaszcza, gdy rozważamy Jej macierzyńskie pośrednictwo. *Umiejscowienie* go w pośrednictwie Ducha dobrze służy idei bezpośrednich odniesień nas do Chrystusa i Chrystusa do nas¹³⁴. Natomiast kontemplowanie i naśladowanie Maryi w Jej dobrowolnej i pełnej miłości współpracy z Duchem przekonuje, że zarówno cały Kościół, jak i poszczególni wierni, jeśli chcą wzrastać w świętości, winni odnowić się w Duchu Świętym, który jest źródłem zbawczej płodności. Nie dziwi więc fakt, że Jan Paweł II kończy encyklikę *Redemptor hominis* znamiennymi słowami: *Pragnę, abyśmy na tej modlitwie trwali złączeni z Maryją, Matką Jezusa, tak jak trwali Apostołowie i uczniowie Pańscy po Wniebowstąpieniu w jerozolimskim Wieczerniku. I proszę nade wszystko samą niebiańską Matkę Kościoła, ażeby raczyła na tej modlitwie nowego Adwentu ludzkości trwać z nami, którzy stanowimy Kościół, czyli Ciało Mistyczne Jej rodzonego Syna. Ufam, że poprzez taką modlitwę otrzymamy zstępującego na nas Ducha Świętego i staniemy się świadkami Chrystusa «aż po krańce ziemi», podobnie jak ci, którzy z Wieczernika jerozolimskiego wyszli w dniu Pięćdziesiątnicy*¹³⁵.

O. dr Adam Wojtczak OMI
Wydział Teologiczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza (Poznań)

ul. Szkolna 12
PL – 64-211 Obra

e-mail: awojtczak@omi.org.pl

Ripiena di Spirito Santo nel Cenacolo della Pentecoste

(Riassunto)

L'articolo mostra in che modo la mariologia postconciliare, espressa dal Magistero e dalle enunciazioni dei teologi, interpreta la discesa dello Spirito Santo su Maria avvenuta nel giorno di Pentecoste. La riflessione parte dal brano preso dagli Atti degli Apostoli 2, 1-4 siccome soltanto esso tratta esplicitamente di nascita della Chiesa dallo Spirito Santo. Inoltre essa tiene conto d'altri testi di Luca con i quali egli accentua la presenza e il legame di Maria con la comunità della Chiesa

¹³⁴ Por. S.C. NAPIÓRKOWSKI, T. WILSKI, *Macierzyńskie pośrednictwo w Duchu Świętym...*, 244.

¹³⁵ RH 22.

primitiva dopo l'Ascensione del Signore (At 1, 13-14). Nel suo insieme la riflessione è sviluppata in tre paragrafi: Il primo mostra Maria che in preghiera aspetta la discesa dello Spirito e rileva l'eccezionalità del suo ruolo nei confronti d'altre persone presenti nel Cenacolo. Nel paragrafo secondo è analizzata l'analogia e il parallelismo tra la discesa dello Spirito su Maria nel mistero d'Incarnazione e quell'avvenuta durante la Pentecoste. Così si fa vedere che nel secondo caso si tratta della *nuova pienezza* dello Spirito per Colei che d'ora in poi dovrà svolgere nella Chiesa la missione di maternità. L'ultimo paragrafo mostra come la Chiesa benché storicamente uscita dal Cenacolo, spiritualmente vi rimane ed incessantemente sperimenta la presenza e l'azione del Divino Consolatore. Maria continua a chiederLo per noi e ci insegna come in Lui vivere. Risulta che tra il servizio materno di Maria e la missione dello Spirito esiste il più stretto legame. Si tratta dunque della *comunione dei ruoli* siccome Maria agisce nella potenza dello Spirito e Lui opera per Lei, grazie alla sua intercessione e l'esemplarità della sua vita.